
TRADE OPENESS, FDI AND ECONOMIC GROWTH: EMPIRICAL ANALYSIS OF THE CASE OF REPUBLIC OF MACEDONIA**Hasan Ademi**University “St. Clement of Ohrid”, Republic of Macedonia, hasanademi2@gmail.com

Abstract: The role of FDI and trade in the course of globalization and economic interaction between countries is clearly significant, and the aim of this paper is to determine the causal link between Foreign Direct Investments, trade openness and economic growth in Republic of Macedonia, using quarterly time series for the time period of 2000q1 - 2016q4. In addition, time series are tested for stationarity, using the Augmented Dickey Fuller test and on the other hand, the Johansen co-integration test is used to find the co-integration range between variables, to be determine if there is a long-term relationship between FDI, trade openness and economic growth in Macedonia. In addition, in order to find causality between these variables, a Granger test for the causality is used.

Keywords: FDI, trade, co-integration, Granger causality

ТРГОВСКА ОТВОРЕНОСТ, СДИ И ЕКОНОМСКИ РАСТ: ЕМПИРИСКА АНАЛИЗА НА СЛУЧАЈОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**Хасан Адеми**Универзитет „Св. Климент Охридски“ Република Македонија, hasanademi2@gmail.com

Абстракт: Виталната улога на СДИ и трговијата во текот на глобализацијата и економската интеракција помеѓу земјите е очигледно значајна, и во оваа насока и целта на овој труд е да се одреди причинската врска меѓу Странските Директни Инвестиции (СДИ), трговската отвореност и економскиот раст во Република Македонија, користејќи квартални временски серии за временскиот период од 2000q1 - 2016q4. Покрај тоа, временските серии се тестираат за стационарност, со употребување на Augmented Dickey Fuller тест за Unit Root, а од друга страна Johansen тест за ко-интеграција се користи за да се најде рангот за ко-интеграцијата меѓу променливите, т.е да се одреди доколку постои долгорочна врска меѓу СДИ, трговската отвореност и економскиот раст во Македонија. Покрај тоа, со цел да се пронајде каузалноста меѓу овие варијабли, се користи Granger тестот за каузалност.

Клучни зборови: СДИ, трговија, ко-интеграција, Granger каузалност.

1. ВОВЕД

Едно од најчестите проблеми во економијата има врска со фактот дека некои земји се богати, додека други се сиромашни. Во исто време темпото во растот на нивните економии е релативно различно. Дали и како трговијата влијае на економскиот раст е интересна точка на истражување за широк спектар на научници.

Меѓутоа, постојат некои прашања во врска со точноста на степенот на тоа како трговијата, СДИ и економскиот раст се поврзани. И покрај фактот дека нивниот однос е некако кривлив, нема значајни докази дека меѓународната трговија е штетна за економскиот раст (Fiestas 2005). Така, целта на оваа докторска теза е емпириски да се анализира како трговијата, трговската отвореност и СДИ-те влијаат на економскиот раст на Република Македонија.

Како еден од важните катализатори на економскиот раст се подразбира и меѓународната трговија, чиј развој денеска претставува еден од приоритетите на светските економии. Речиси сите земји посветуваат посебно внимание и се посветија на овој важен фактор за економски развој од најраното време.

Од друга страна, нема сомнение дека Странските директни инвестиции и трговија претставуваат две важни компоненти кои играат значајна улога во економскиот раст на Република Македонија. Де факто, трговијата игра важна улога како двигател за растот, особено во земјите кои се стремат кон промовирање на извозот. Ваквата политика води до зголемување на нивото на бруто домашниот производ и за време на подобрени трговски услови може да доведе до прифатлив економски раст.

Во последниве децении, земјите во транзиција се соочија со процес полн со економски, политички и институционални реформи, конвертирајќи се во слободна пазарна економија. Таквата промена предизвика големи промени во развојот и економскиот раст, особено ако се анализира случајот на Република Македонија, во која се истакна потребата од разгледување на различни макроекономски индикатори за да генерира економски раст и развој, нагласувајќи големо значење и на странски директни инвестиции како и извозот и увозот.

Покрај тоа, главната цел на овој труд е да се истражува односот помеѓу директните странски инвестиции и економскиот раст, а од друга страна да тестира и односот меѓу трговската отвореност и економскиот раст во Република Македонија, за временскиот период 2000 - 2016. Покрај тоа, емпириска анализа се реализира преку квартални податоци за временски серии за пет променливи кои се вклучени во ова истражување: стапката на реалниот БДП, трговска отвореност (износ+увоз / БДП), СДИ и Бруто формирање на фиксен капитал на Република Македонија.

Странските директни инвестиции се клучни за трансфер на технологија од напредните економии во економиите во развој. Сепак, емпириските податоци досега покажуваат дека странските директни инвестиции можат да ја зголемат продуктивноста на земјите-домаќини само ако овие земји уживаат потенцијал за човечки капитал. Исто времено, важно и потребно е да се истакне улогата на факторите како што се големината на пазарот, финансискиот развој, трговската отвореност, инфраструктурата, деловната клима, економската слобода и квалитетот на институциите; при што интеракцијата помеѓу СДИ и гореспомнатите фактори е повеќе од неопходна за истите да имаат позитивно влијание врз економскиот раст.

Покрај тоа, СДИ можат да бидат извор на вредна технологија и да се поттикнат врските со локалните фирми, што може дополнително да го зајакне економскиот раст. Врз основа на овие, дали СДИ влијаат врз извозот и увозот? Каква е каузалната врска меѓу нив? Дали постои значајна врска меѓу трговијата, трговската отвореност и економскиот раст? Овие прашања ќе имаат за цел да ги анализираат односите меѓу СДИ, трговијата и економскиот раст во Република Македонија, представувајќи ја и главната цел на оваа студија.

Емпириската анализа се одразложува на неколку степени, каде најпрвин се тестира стационарноста на временските серии, каде се употребуваат Augmented Dickey Fuller тест и Phillips Perron тест. После за да може да се одреди доколку вариаблите се долгорочно поврзани и оваа врска е статистички значајна, вториот чекор е утврдување на бројот на ко-интеграцијата според Johansen тест за ко-интеграција. Врз основа на резултатите, следи примената на VECM - Vector error correction model за да може да се утврдаат ефектите на горенаведените независни вариабли врз зависната вариабла, стапка на реална БДП. Исто така, Granger Causality тест се употребува за да може да се види каузалната врска на вариаблите СДИ, трговијата, трговската отвореност и реален БДП. На крај Impulse Response Function се употребува за да можат да се утврдат ефектите на вариаблите врз даден шок на другата вариабла во краток временски период.

2. ПРЕГЛЕД НА РЕЛЕВАНТНА ЛИТЕРАТУРА

Важноста на меѓународната заедница зазема дури и поголемо оптоварување со услови на економиите за време на транзицијата, поради длабоката изолација од минатото. Меѓународната трговија е еден од најзначајните сектори за економски развој на земјата, претставувајќи бескрајно богатство и да биде извор на приход и на локално ниво, на национално и на меѓународно ниво. Мислам дека изучувањето на надворешната трговија, како во микро, така и во макроекономскиот контекст, ќе помогне во подобро разбирање на различните проблеми и проценка на потенцијалните решенија.

Доктрината која тврди дека трговијата промовира просперитет и раст има долга наследство, кое датира од времето на Адам Смит (1723-1790). Смит, во својата позната книга "Истрага за природата и причините за богатството на нациите" (1776), го наведува значењето на трговијата како компонента што може да предизвика вишок на производ, а поради развојот на пазарите може позитивно да влијае дури и во распределбата на работата и во нивото на продуктивност. Оттука, земјите започнуваат да се вклучат во меѓународната трговија од две главни причини, иако секој од нив придонесува за профит на трговија. На прво место, земјите тргуваат, како што се разликуваат од меѓусебно. Како поединци, исто така, земјите можат да ги искористат предностите од разликите што ги имаат, концентрирајќи се на она што е најдобро. Второ, земјите тргуваат за да постигнат економија на обем во производство. Така, земјите имаат тенденција

да се специјализираат во производството на доброто кое постигнува поголема ефикасност, наместо да се обидува да произведе сè. Во реалниот свет, меѓународните трговски модели ја одразуваат интеракцијата на овие два мотива. Поради оваа причина, од особена важност е признавањето на трговските шеми.

Економскиот раст и надворешната трговија се анализирани од страна на многу истражувачи во економската литература. Прашањето за тоа дали размената и проширената отвореност треба да поттикнат повисоки стапки на финансиски развој е старото прашање кое ги одржуваше граѓанските аргументи меѓу мастер дилери и протекционисти за време на Адам Смит, Дејвид Рикардо, Џон Стјуарт Мил и Џон Мејнар-Кејнс до Раул Пребиш и Ханс Сингер и Јагдиш Бхагвати и Пол Кругман. Раните застапници на организираната трговија ги пофалија зголемувањата од размена што би можела да се одржи на нациите кога ќе имаат одредена експертиза во генерирањето на стока во која имаат релативно повољна позиција и ќе учествуваат во замена за да ги исполнат нивните различни потреби.

Нови теоретичари за развојна битка, таа отвореност ги оспособува технолошките промени преку проширување на локалното ривалство и конкуренција, што доведува до зголемување на унапредувањето; и дека прогресијата на трговијата со дозволување на слободно движење на нови стоки преку националните граници го зголемува знакот за технолошки достигнувања што го поттикнуваат растот. Од друга страна, разни прегледи откриваат лоши докази во аспект на поврзаноста помеѓу технологијата и финансискиот развој. Емпириската литература покажува дека трговската отвореност или прогресијата влијае врз растот на производството. Повеќето студии претпоставуваа дека отвореноста на трговскиот режим има позитивна врска со растот на БДП.

Главното прашање што се појавува во овој теоретски постулат е, како треба да се тргува и економскиот развој комуницира? Генерално, бројните резултати покажуваат дека трговијата придонесува за подобрување на економскиот раст. Меѓутоа, ако трговијата не е комбинирана со соодветна политика за да се балансира увозот со извозот, може да генерира дефицит на трговското салдо и билансот на плаќања, и на тој начин создава застој во растот на реалниот доход.

Од друга страна, други студии откриле лоши докази за врската помеѓу либерализација и економски раст. На овој начин можеме да констатираме дека сè уште нема дефинитивна потврда и заеднички јазик меѓу експертите за ефектите од трговската отвореност во економијата. Многу економисти ја поддржаа слободната трговија почнувајќи од Смит (1776), во својата публикација ја презентираше идејата за апсолутна предност, каде што тврдеше дека сите земји ќе имаат истовремено корист ако вршат слободна трговија, додека пак, други економисти по Смит, исто така, ја поттикна слободната трговија прифатена од различни теории, на пример, Рикардо (1817), со теоријата на компаративна предност која многумина ја користеле за разјаснување на добивки на трговијата.

Емпириски студии, како што се Сакс и Ворнер (1995), Вамвакидис (2002), Јаниккаја (2003) и Едвардс (1998), покажуваат поголема отвореност и надворешно договорените нации растат побрзо од нациите со протекционистички трговски политики. Кругер (1998) заклучи дека либерализацијата на трговијата е прифатена од периодот на опаѓање на стапките на раст или опаѓање на БДП може да доведе до време на пораст над претходно остварените стапки, дополнително најде позитивна врска меѓу растот на извозот и растот на БДП. Сакс и Ворнер (1995) тврдат дека либерализацијата на трговијата ја подобрува благосостојбата и растот.

Ова тврди дека либерализацијата на трговијата може позитивно да влијае на економскиот раст. Родригез и Родрик (2000) и покрај тоа што може да се очекува, ја доведоа во прашање хипотезата за односот на економскиот раст со зголемено ниво на меѓународна трговија; додека пак, од друга страна, според Родрик, меѓународната трговија ја прави земјата полоша отколку што би била без таква размена.

Освен тоа, влијанието на надворешната трговија врз економскиот раст беа проучени од многу економисти од различни точки на мислење. Во економската литература, ефектите од надворешната трговија се сметаат за главен фактор за економскиот раст од Grossmann и Helpman (1991); Френкел и Ромер (1999); Родрик и Родригез (2000); Wacziarg and Welch (Wacziarg R. a., 2003); Алкала и Циконе (2004); Сакс и Ворнер (1995)); покажа дека стапката на раст на економиите со режими на слободна трговија е повисока од затворените економии. Едвардс (1998) го проучува односот меѓу надворешната трговија и вкупната факторска продуктивност во 93 земји и заклучи дека растот на ТФП е побрз во поотворените економии.

Додека некои економисти како Kueger (1978); Chenery (1979); Тајлер (1981); Кавуси (1984); Баласа (1985); Рам (1985); Фосу (1990); и Салваторе и Хајкер (1991)) тврдат дека извозот позитивно влијае на економскиот

раст, некои други како Кван и Коцомитис (1990); Ахмад и Кван (1991); Yaghmaian (1994) излезе со контра-аргументи за растот предводен од извозот. Емпириските резултати предвидени со студијата на Vohra (2001) откриле дека извозот има позитивно и значајно влијание врз економскиот раст кога една земја постигнала одредено ниво на економски развој.

Поврзано со оваа точка, Subasat (2002) утврди дека земјите со средно приходи ориентирани кон извозот растат побрзо во однос на земјите со помалку ориентиран извоз, а извозот нема значително влијание врз економскиот раст на земјите со ниски и високи примања.

Понатаму, во однос на причината и нејзината насока помеѓу трговската отвореност и економски раст, постојат различни студии кои дојдоа до различни резултати. Врз основа на различни случаи на земја, Ван ден Берг (1996); Ghatak et al. (1997); Френкел и Ромер (1999); Wacziarg (2001); Ирвин и Тервио (2002) откриле причинско-последична врска од трговската отвореност кон економскиот раст.

Од друга страна, Оксли (1993); Шан и Сонце (1998); Синха и Синха (1999), Родрик (2001), Цим и Рамеш (2005) го открија правецот на каузалноста од економскиот раст до отвореност на трговијата. Исто така, други студии укажуваат на двонасочна каузална врска помеѓу трговската отвореност и економскиот раст (види повеќе: Afxentiou и Serletis (1992), Ghartey (1993), Riezman et al. (1996), Liu et al. (1997), Tsen (2006)).

3. ИСТРАЖУВАЧКА МЕТОДОЛОГИЈА

Ефектите на трговската отвореност врз економскиот раст на Македонија прво се анализираат со спецификација на моделот проценета со методот на ОЛС, со оглед на статичните својства на временските серии. Тоа е дополнително истражено за долгорочната врска помеѓу променливите кои го користат Johansen тестот за ко-интеграција, како и со изведување на неограничен VAR модел. Исто така, се изведува Гренџер тест за каузалноста за да се одреди правецот на каузалноста помеѓу трговската отвореност и економскиот раст.

Кварталните податоци се користат во емпириската анализа, покривајќи го периодот 1999Q1-2016Q3. Главни извори на податоци се Народната банка (НБРМ) и Државниот завод за статистика (ДЗС). Сите употребени серии претходно се прилагодени за ефектот на сезонност со користење на ARIMA X12.

Сумарен статистички опис на користените променливи во анализата се прикажани подолу во (Табела 2).

Табела2. Сумарен статистички опис на користените променливи

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
ln rgdp	71	11.34094	.1692452	11.01653	11.61263
ln open	71	4.522255	.1989483	3.945845	4.791069
ln fdi	71	3.771048	.8760208	1.145823	5.994669
ln rexp	71	10.339	.3667483	9.643239	11.11963
ln rimp	71	10.70128	.3453725	9.762604	11.30924

Извор: извор на авторот.

- Спецификација на економетрискиот модел

За анализа на влијанието на трговската отвореност и СДИ врз економскиот раст, ги одредуваме логаритамскиот модел како што следува:

$$\log rGDP = \beta_1 \log FDI + \beta_2 \log openness + \beta_3 \log Rexp + \beta_4 \log Rimp + \beta_5 \log GFCF + \varepsilon_i$$

Реалниот БДП со постојани цени се зема како зависна варијабла, како претставник на економскиот раст, додека трговската отвореност и СДИ се сметаат за независни варијабли во овој модел. Конечно, овој модел ни овозможува да ги испитаме релативните ефекти или еластичноста на трговската отвореност и СДИ врз економскиот раст во Република Македонија.

4. ЕМПИРИСКИ РЕЗУЛТАТИ

Анализата прво започнува со својствата на временската серија на проверените променливи со ADF тестот за тестирање на корените на единицата. Резултатите покажуваат дека сите серии се чини дека содржат единечен корен во нивното ниво, т.е не се стационарни во нивното ниво, но стануваат стационарни во првата разлика. Резултатите од тестот се сумирани во (Табела 3) подолу.

Табела 3. Резултатите од Augmented Dickey Fuller тестот.

	Variable	Augmented Dickey Fuller	Comment
Level	lnrGDP	0.145 (-2.917)	H_0
	lnopeness	-0.795 (-2.917)	H_0
	lnFDI	-2.338 (-2.917)	H_0
	lnRexp	-0.334 (-2.917)	H_0
	lnRimp	-0.129 (-2.917)	H_0
First difference	lnrGDP	-4.662 (-2.918)	H_1
	lnopeness	-3.483 (-2.918)	H_1
	lnFDI	-4.919 (-2.918)	H_1
	lnRexp	-3.184 (-2.918)	H_1
	lnRimp	-5.009 (-2.918)	H_1
Notes:			
† numbers in brackets represent lag length in ADF test			

Извор: калкулации на авторот.

4.1. РЕЗУЛТАТИ НА VECM модел

Пред да се примени техниката за ко-интеграција, неопходно е да се најде должината на заостанувањето на податоците од временската серија. Должината на заостанувањето се наоѓа преку техниката VECM со користење на Akaike Information Criterion (AIC). Овој критериум предложи 4 должина на заостанување во VECM (табела 4).

Табела4. Должината на заостанувањето (lag)

Lag	AIC	HQIC	SBIC
0	-3.62307	-3.55796	-3.45854
1	-12.368	-5.82631	-5.22976*
2	-6.25211	-5.53596	-4.44228
3	-6.66024	-5.61857	-4.02777
4	-7.50129*	-6.1341*	-4.04618

Извор: калкулации на авторот.

Методот на ко-интеграција се користи за тестирање на променливите за долгорочна врска. (Табела 5) обезбедува емпириска поддршка за долгорочна врска помеѓу горенаведените варијабли, бидејќи нултата хипотеза за без кохезија не е отфрлена. Тестот за следење лгасе сугерира дека постои еден ко-интегрирачки

вектор, што значи дека варијаблите се движат заедно на долг рок и постои долгорочна врска помеѓу трговската отвореност, СДИ и економскиот раст во Република Македонија.

Табела 5. Тест за ко-интеграција на Јохансен

Null hypothesis	Alternative hypothesis	λ - trace	95 % critical value
$r = 0$	$r > 0$	76.5436	68.52
$r \leq 1$	$r > 1$	43.8410*	47.21
$r \leq 2$	$r > 2$	20.7619	29.68

Извор: калкулации на авторот.

Во следната табела 6 се прикажани резултатите од VECM, со цел да се види долгорочната врска помеѓу СДИ, трговската отвореност и економскиот раст во Република Македонија за последните 17 години.

Табела 6. Резултатите од VECM модел

Variables (co-integration vector 1)	β	α
ln Rgdp	1.000	0
ln openness	0.0509 (0.049)	0.9068 (0.000)
ln FDI	-0.0044 (-0.375)	-10.282 (0.000)
ln Rexp	-0.0522 (-0.397)	0.4088 (0.024)
ln Rimp	0.0703 (0.265)	1.527 (0.000)

Извор: калкулации на авторот.

Од резултатите на VECM, може да се види дека бидејќи знакот на коефициентот е негативен и статистички значаен, се укажува на постоење на долгорочна врска помеѓу СДИ, трговската отвореност и економскиот раст на Република Македонија за временскиот спин 2000к1 – 2016к4. Понатаму, трговската отвореност има позитивен и стаистички значаен ефект врз економскиот раст, додека пак СДИ немаат стаистичко значајно влијание врз економскиот раст во Република Македонија. Од друга страна, реалниот извоз има позитивно и стаистичко значајно влијание врз економскиот раст додека пак реалниот увоз нема статистичко значајно влијание врз економскиот раст.

4.2. ТЕСТОТ ЗА КАУЗАЛНОСТ НА ГРАНЦЕР

Тестот за каузалноста на Гренцер се користи за тестирање на насоката на каузалноста меѓу променливите. Ние го регресираме БДП по сопствени заостанувани вредности и за заостанатите вредности на трговската отвореност и СДИ преку создавање тестови за нулта хипотеза, додека резултатите се прикажани на следната табела (табела7).

Табела 7: Резултатите на тестот за каузалност на Гранцер

		Dependent variables (equation)		
		ln rGDP	ln open	ln FDI
Independent variables (lags)	ln rGDP		23.87 (0.000)	4.613 (0.329)
	ln open	17.837 (0.001)		0.61763 (0.961)
	ln FDI	14.509 (0.006)	15.605 (0.004)	

Извор: калкулации на авторот.

Според резултатите на тестот на каузалност на Гранџер, постои двонасочна каузална врска помеѓу трговската отвореност и БДП, додека пак СДИ предизвикува БДП во Република Македонија, т.е. постои еднонасочна врска помеѓу СДИ и економски раст.

5. ЗАКЛУЧОК

Целта на оваа студија е емпириски да ги анализира ефектите од трговската отвореност и СДИ врз економскиот раст на Република Македонија. Оваа студијата користи квартални податоци за временскиот период 2000Q1-2016Q2, употребувајќи ја методологијата на VECM како и тест за каузалноста на Гранџер. Резултатите на тестот на стационарност, т.е. Unit root тестот подпирајќи се на Augmented Dickey Fuller тест, укажуваат дека временските серии не се стационарни во нивното ниво односно поседуваат unit root, но стануваат стационарни во првата диференција т.е. разлика. Резултатот на тестот на Јохансен за ко-интеграција укажува дека постои еден ко-интегриран вектор, што укажува на постоењето на долгорочната врска меѓу променливите во овој модел. Од резултатите на VECM, може да се види дека бидејќи знакот на коефициентот е негативен и статистички значаен, се укажува на постоење на долгорочна врска помеѓу СДИ, трговската отвореност и економскиот раст на Република Македонија за временскиот спин 2000к1 – 2016к4. Понатаму, трговската отвореност има позитивен и статистички значаен ефект врз економскиот раст, додека пак СДИ немаат статистичко значајно влијание врз економскиот раст во Република Македонија. Од друга страна, реалниот извоз има позитивно и статистичко значајно влијание врз економскиот раст додека пак реалниот увоз нема статистичко значајно влијание врз економскиот раст.

Покрај тоа, резултатите од анализата на моделот на VECM, ја поддржуваат хипотезата дека постои позитивна врска помеѓу трговската отвореност и реалниот БДП и оваа врска е статистички значајна. Од друга страна, се отврлува хипотезата дека постои позитивно и значајно влијание помеѓу СДИ и економскиот раст во Македонија. Покрај тоа, постои значителна врска помеѓу извозот и економскиот раст, додека пак не постои значителна врска помеѓу увозот и економскиот раст во Република Македонија.

Според резултатите од тестот за каузалноста на Гранџер, постои двонасочна каузалност помеѓу трговската отвореност и БДП во реални услови, како претставник на економскиот раст, додека спротивното може да се изјави за СДИ и економскиот раст, каде е присутна еднонасочна каузална врска меѓу овие променливи, односно СДИ предизвикува економски раст во случајот на Република Македонија.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Alcalá, F. (2004). Trade Productivity. (119(2), Ed.) *Quarterly Journal of Economics*, 613-646.
- [2] Babula, R. &. (2008). The Link Between Openness and Long-Run Economic Growth. *Journal of International Commerce and Economics*, 1-20.
- [3] Balassa, B. (1985). Exports, policy choices, and economic growth in developing countries after the 1973 oil shock. *Journal of Development Economics* 18(1), 23-35.
- [4] Bhagwati, J. &. (2001). outward-Orientation and Development: Are Revisionists Right? *Economic Growth Center*, (p. Paper No. 806.).
- [5] Blomstrom, M. R. (1994). What explains the growth of developing countries? *International Convergence of Productivity*. London: OxfordUniversity Press.
- [6] Chen, H. (2009). A Literature review on the relationship between foreign trade and economic growth. *International Journal of Economics and Finance* 1(1), 127-130.
- [7] Dollar, D. (1992). Outward-oriented developing economies really do grow more rapidly: evidence from 95 LDCs, 1976-1985.
a. http://www.jstor.org/stable/1154574?seq=1#page_scan_tab_co ed., Vol. 40(3)).
- [8] Edwards, S. (1993). Openness, Trade Liberalization, and Growth in Developing Countries (Vol. 31). *Journal of Economics Literature*.
- [9] Irwin, D. (2001). A Brief History of International Trade Policy. (Vol. 58). Retrieved from Library of Economics and Liberty: <http://www.econlib.org/library/Columns/Irwintrade.html>.
- [10] Irwin, D. A. (2002). Does trade raise income?: Evidence from the twentieth century. *Journal of International Economics* 58(1), 1-18.

- [11] Jones, I. C. (2000). Comments on Rodriguez and Rodrik, "Trade Policy and Economic Growth: A Skeptics Guide to the Cross-National Evidence. Macroeconomics Annual Conference. Cambridge, Massachusetts.
- [12] Krueger, A. &. (2003). Trade, Growth and Poverty: A Selective Survey. IMF WORKING PAPER, No.03/30.
- [13] Lewer, J. J. (2003). How large is international trade's effect on economic growth? Journal of Economic Surveys 17 ; no.3 .
- [14] Marshall, A. (1890). Principles of Economics. London: Macmillan. 29) Michael P.Todaro, S. C. (2011). Economic Development. USA: Pearson.
- [15] Muhammad S. Anwer, R. S. (1997). Exports and Economic Growth. Western Agriculture Economics Association. Nevada: Reno/Sparks.
- [16] Nagdy, M., & Roser, M. (2015). International Trade. Id in Data: <http://ourworldindata.org/data/global-interconnections/international-trade/>.
- [17] Rodriguez, F. &. (2000). Trade Policy and Economic Growth: A Skeptics Guide to the CrossNational Evidence. NBER Working Paper No. 7081.
- [18] Selimi, N., L.Sadiku and M. Sadiku. (2014). "Empirical Analysis on the Impact of the Global Financial Crisis in Macroeconomics Indicators of the Republic of Macedonia". 13-th Annual Research Conference on Advancement in Business, Science and Technology, (p. Book of Proceedings). Istanbul, Turkey.
- [19] Smith, A. (1776). An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. (E. (C. J. Bullock, Ed.) New York: P.F. Collier & Son.
- [20] Tsen, W. (2006). Granger causality test among openness to international trade, human capital accumulation and economic growth in China: 1952-1999. . International Economic Journal 20(3) , 285-302.
- [21] Warner, A. (. (2003). Once more in to the Breach: Economic Growth and Integration. (p. Working Paper No. 34.). Center for Global Development,.